

Második fejezet

Türje nembéli Fülöp, királyi kancellár és esztergomi érsek a fejérvári préposti palota egyik szobájában térdepelt a falon függő egyszerű fakereszt előtt, és buzgón fohászkodott Istenhez. Minden fájdalmát és kétségét elébe tárta és segítségért, jelért esdekelt. Néhány perce hagyta el a szobáját László herceg, aki gyónni kívánt és beszélni a koronázásról, amire már lassan az egész országból felgyűltek a nemesek és a király szabadjai, megtöltve a város utcáit, a falakon kívüli területeket és az idegenek lakta szigetét. Még alig haltak el a jövőendő király léptei a folyosón, máris térdre ereszkedett, mert annyira felzaklatták a herceg szavai, aki kereken kijelentette, hogy nem engedi magát addig királlyá tenni, míg ki nem derül, hogy ki ölte meg atyját, István királyt, és meg nem bosszulja őt.

– Ó, örök irgalmasság, mi Istenünk, aki Krisztus urunk áldozatján magadnak váltottad el ezt a népet, könyörülj rajtam, s mutasd meg, mit tegyek! Hiszen igaza van, ha nem atyja testén keresztül akar a trónra lépni! Úgy érezheti, azért ölték meg, hogy neki helyet készítsenek. De honnan tudja egyáltalán, hogy

gyilkosság történt? Ki nem tudott parancsom ellenére nyelvére féket vetni? Ámbár már ugyan mindegy, hisz tudja, s jól tudja. De nem lehet a valót kideríteni! És ha napfényre jönne is a tettes, félek, tán még rosszabb helyzetbe kerülnénk, mint nem tudva az igazat. S ha nincs, ki a trónon üljön, nincs, ki a gyeplőt tartsa, egymásnak feszülnek a bárók, feltámadnak a régi el-
lentétek, Béla király emberei István emberei ellen, a királynéasszony pártja Ottokár pártjával szemben, s máris lángol az egész ország. Óh, irgalmazz, uram, kyrie eleison, christe eleison! – jajdult fel félhangosan.

Tán jobb lenne lemondanom, s akkor nem lenne, ki koronázzon! – villant fel benne az ötlet, de fejét megrázva rögtön el is vetette. Nem segíthet más, csak az Úr! Véniaába vetette magát, arca borult a padlón. Érezte a frissen mosott kőlapok illatát, de nem törődött semmivel, becsukta a szemét és elmondott ötven Ávét és minden tizedik után egy Miatyánkot.

Megnyugodva tápászkodott föl, és a kamarás asztal melletti kényelmes karosszékbe ült, hogy átgondolja a lehetőségeket. Bort töltött magának az asztalon álló korsóból, amelyet gondos vendéglátója, a prépost be-
készíttetett. Apró kortyonként ivott, megöblögetve vele a száját, és a különleges zamatból megállapította, hogy alighanem Doba környékéről való az ital. Körüljártatta szemét a kényelmes szobában, amelyhez külön alvófülke is tartozott, és odahúzva magához egy zsámolyt, feltette rá a lábait. Megtapogatta fájó térdét és fejét csóválva arra gondolt, hogy lám, mennyire elpuhult már. Egy véniaát tett csak és máris jaj-

gat és sziszeg, pedig valamikor negyvenet is kibírt. Hiába, változnak az idők.

Ez a palota is mennyit változott, amióta évről évre idejár. És maga a város! Egyre nagyobb és nagyobb lesz. Fülöp érsek szeretett Fejérvárra járni, jól érezte itt magát. Azt tartotta, két igazi város van: Esztergom és ez a település, amelyet régen Géza városának hívott a nép. Joggal, hisz ezen a mocsaras, szigetes területen ő épített várat és templomot. Fia, a szent király hatalmas bazilikát emeltetett, s aztán mindenki változtatott, bővített az épületeken valamit. Béla király, akit negyediknek neveztek, új palotát ragasztott Géza várához, és külön templomot is mellé. Volt itt iskola, ahol valaha Gellért püspök is tanított, ispotály, főúri palotácskák, módos polgárházak, terek és szép utcák. A kancellária és a kincstár is tekintélyes épületben működött. Budát nem igazán kedvelte az érsek, azt mondogatta, túlságosan új szaga van, ki tudja, mikor lesz belőle tisztességes város. Gondolatban sétát tett a palota környékén, de aztán visszakanyarodott a koronázáshoz és ahhoz a helyzethez, amelybe a herceg makacssága taszította. Arra gondolt, tanácskoznia kellene Béla herceggel, akit a kormányzásra maga István király kért fel, amíg fia el nem éri a nagykorúságot jelentő tizenötödik évét. Feltápaszkodott ültéből és kinézett a folyosóra, amelynek a végén egy klerikus testvér várta a parancsait.

– Testvérem, légy oly jó, s keresd fel az ópalotában Béla herceget, a macsói bánt, és kérd meg a nevemben tisztelettel, hogy az esti harangszó idejében jöjjön el a

szállásomra, mert igen fontos dologban kell beszél-
nünk, ami nem tűr halasztást! Vidd neki bizonyágul
családi gyűrűmet, majd ő visszahozza, amikor bebo-
csátják a kapun – parancsolta.

Eközben László herceg kun testőrei gyűrűjében lo-
vagolt az új palota felé, ahol édesanyjával, Erzsébet
özvegy királynéval megszállt, s ahová tegnap felesége,
az itáliai Erzsébet is beköltözött néhány, otthonról
hozott szolgálójával és terebélyes, mindig mosolygós
dajkáival. Mehetett volna gyalog is, hiszen nem vol-
tak a város falain belül nagy távolságok, de rangjához
illőbbnek vélte, ha lóháton mutatkozik. Új őrzőitől
nem volt elragadtatva, sajnálta, hogy anyja parancsára
szélnek eresztették a kisorosz testőröket, akik szálfar-
termetükkel és széles vállukkal már ránézésre is sejt-
tették, nem akárki közeledik őrizetük alatt. Megkér-
te nagybátyját, Béla herceget, hogy fogadja fel őket,
legalábbis néhányukat, mert azt remélte, visszavehe-
ti őket az őrségbe, ha tisztul a helyzet az udvarban.
Most jutott eszébe, mintha valaki arról beszélt volna,
hogy Amadé atyja, Dávid úr is magával vitt közülük
néhányat, amikor hazaindult a birtokára. A keskeny
utcákon nyüzsgött a város élete. Apró boltok soraköz-
tak egymás mellett, kirakott áruiktól itt-ott nehezen
fértek el a lovasok. Egyszerre hallott magyar, vallon,
olasz beszédet, valóságos hangzavar uralkodott. So-
kan felismerték, jólesően nyugtázta, hogy alázattal
meghajolnak előtte és levett süveggel köszöntik.

– Il principe! – szólalt meg mellette egy takaros,
fekete hajú és szemű talján menyecske. – Éltesse Is-
ten – tette még hozzá magyarul.

– Nini, László úrfi! – hangzott a balján, egy pék-
inas szájából.

– Úrfi az öreganyád térgye kalácsa! – vágta tarkón
a legénykét mestere, és gyorsan kiigazította: – Ő az új
király. Soká élj, urunk! – tette hozzá alázatosan.

– Ez? Király? Hisz ez még gyerek! – jegyezte meg jó
hangosan egy öregasszony, de a körülötte állók lepsz-
szegték. László pedig megsértődött.

– Meddig vánszorgunk még? – kérdezte mérgesen,
mire Adacs és emberei beszorították a népet a boltok-
ba és kapualjakba, néhány asztalt fel is borogattak, és
vágóban ragadták magukkal urukat. Útjukat földre
hulló vég vásznak, törött cserépedények és az utcai fo-
lyókába gurult cipók szegélyezték. Egy tímár ijedten
ugrott félre előlük, és bőrökkel rakott taligáját sorsára
hagyta az utca közepén – úgy ugrattak át rajta, mint
valami akadályon. Szerencsére nem hallották a kere-
setlen szavakat, amelyekkel a felháborodott polgárok
illették őket. Úgy meghajtották a lovakat, hogy seper-
ni lehetett róluk a tajtékot, amikor a palota kapujában
leugráltak róluk. A bolondos száguldás Lászlót is jó-
kedvre derítette, egy pillanatig elfeledte, milyen nehéz
beszélgetés vár rá anyja szobájában. Nagyon sajnálta,
hogy Amadé nincs vele, bátrabban nézett volna szem-
be a feladattal, ha barátját maga mellett tudhatja. Saj-
nos le kellett mondania róla, mert anyja is eltekintett
Gutkeled nembéli Joachim bán részvételétől, s cseré-
be egyedül akarta fogadni fiát.

Béla király palotája vastag falú, egyemeletes épület
volt. Egyik oldalával Géza fejedelem házára támasz-
kodott; állítólag titkos átjáró is volt közöttük, amelyet

csak a palota ispánja és a mindenkori uralkodó ismerhetett. László herceg szobáit a nyitott, udvari lépcsőn lehetett elérni.

A herceg felsietett, megmosta arcát, és inasa segítségével díszesebbre cserélte köntösét. Megfésülte rakoncátlan haját és nagyot sóhajtva elindult anyja lakosztálya felé. Ez volt a palota legszebb része. Nagypapa szeretett felesége, Mária királyné számára semmit sem talált túlzásnak, telerakatta drága bizánci selymekkel, szőnyegekkel, a falakat aranytól csillogó mozaikok díszítették, az üveglakok színes darabkáit francia mesterek keze illesztette ólomkeretekbe. László nagyon szépnek találta a szobákat, s bár a szigorú arcú figuráktól a falon idegenkedett, mégis szeretett ott lenni. Anyja csak annyit változtatott, hogy hálósobája padlóját vastag nemezszőnyegekkel fedette be, amelyekre aztán több tucat párnát hordatott, hogy ülni és feküdni is lehetett, ha az embernek úgy hozta kedve. Időnként megunt a székeket megasztalokat, és a földre telepedett, ott is evett s aludt, mint ha még mindig a pusztai sátorban élne. Most is ott ült, illetve félig feküdt, lábait maga alá húzva, fekete haja két hosszú farkocsba sodorva kigyózott mellette. Feketére festett szempillái alól lustán nézett a fiára. Olyan volt, mint az a fekete párdúc, amelyet az egyik régi könyvbe festve látott. A hercegnek úgy tűnt, ő is zsákmányra vár, és attól tartott, ez a zsákmány ő lesz, ha nem vigyáz. Udvariasan köszöntötte anyját, és amikor az helyet kínált maga mellett, háta mögé gyűrt néhány párnát, és a falnak támaszkodva, meg lehetős távolságra a királynétól, leült.

– Beszelnünk kellene a koronázásról, amitől már csak két nap választ el, persze, ha csak nincs ellenedre – kezdte anyja nyájasan.

– Nagyon is ellenemre van, ámbár nem a beszéd, hanem a koronázás maga.

– Miféle gyermeki ellenkezés ez, fiam? Mi lelt téged? – kérdezte csodálkozva a királyné.

– Nem gyermeki dac szól belőlem, hanem az a kívánság, hogy megtudjam, ki ölte meg orvul atyámat! S ha megtudtam, megbosszulhassam ezt az égre kiáltó gazságot!

A királyné elsápadva emelkedett fel a párnákról.

– Mit beszélsz? Istvánt megölték? Ki mondta? Mit mondott? Hogyan? – ömlöttek belőle a kérdések.

– Többen mondták, akik jelen voltak halálos ágya mellett. De igazán bizonyos azóta vagyok, amióta Fülöp érsek úr is elismerte, hogy halála nem természetes halál volt.

– S mi szakította meg élte fonálát? – kérdezte Erzsébet, és hangja teli volt elfojtott aggodalommal.
– Méreg?

– Aprócska, de igen mély szúrás a jobb füle mögött – felelte a fia.

– Óh! – sóhajtott fel az asszony, és mindjárt könnyebben vette a levegőt. Az arcszíne is megélenkült, visszatért olajos barnasága. László figyelmét nem kerülte el a változás, csak az okát nem értette. – De ez most nem kerülhet napvilágra, mert vége-hossza nem lenne a találgatásoknak és vádaskodásoknak. Csak történjen meg az a koronázás, majd utána ráérünk megfejteni atyád halálának a titkát! – mondta sürgő-

tően az anya. – Úgysem kell az uralkodás gondjával fárasztanod magadat, míg nagykorúvá nem válsz, sok időöd leszen hát ezzel törődni.

– De én nem akarom, hogy megkoronázzanak! Hát nem érted? Olyan lenne, mintha holt atyám testen átlépve ülnék trónra! S ha nem éri utol a gyilkost a büntetés, tán én leszek a következő legyilkolt király! Béla bátyám majd vezeti az országot helyettem. Atyám bizalmát is bírta maradéktalanul.

– Ostoba, megátalkodott taknyos kölyök. Fogalmad sincsen országról s hatalomról! Béla nem a mi vérünk, nem a mi águnk! Anna nénéd vonalát viszi. Ki tudja, meddig tartja esküjét? – sziszegte az asszony, és még hozzátett valamit az anyanyelvén, de olyan halkán, hogy fia nem értette.

– Én nem megyek el a koronázásra! Mert nem akarok, és mert eldöntöttem, hogy így teszek! – László olyan hangosan kiabált, hogy a királyné fehér hajú cselédje, Hajnal rémülten dugta be a fejét a szomszéd szobába vezető ajtón. Úrnője egyetlen intéssel visszaparancsolta, és ő is felemelte a hangját:

– Ha kell, megkötözve hurcoltatlak az oltár elébe, az ország bárói elébe, érsek urunk elébe, hogy arra megátalkodott, kemény fejedre rátegye Szent István király ékes koronáját. Aztán mehetsz, amerre akarsz! S tudd, e perctől kettőzött őrség vigyázza a szobáidat s felséges személyedet – fejezte be selymesre váltó hangon, gúnyos tisztelettel az özvegy királyné.

– Majd azt még meglátjuk! – vetette oda a fiú, és kemény léptekkel kisietett az ajtón, majd hatalmas erővel bevágta maga mögött. Dúlva-fúlva tért vissza a

saját lakrészébe, ahol toporzékolni kezdett, dühében belevágta törét a fényesre kopott asztallapba, és csak akkor tért némileg magához, amikor annak pengéje eltört és ott remegett, mint haldokló madár szárnya, az orra előtt.

– Jaj! – kiáltott fel élesen, mert sajnálta apja ajándékát. Sokszor elnézegette finoman megmunkált markolatát, s amikor kézbe vette, szinte ott érezte maga mellett atyja daliás alakját, s hallotta hangját: Becsüld meg, és sose használd rossz célra, csak önnön védelmedre!

Kiáltására belépett Mátyás mester, a nevelője, akit azóta nem látott, hogy Kapronca várába hurcolták. Odafutott hozzá, szoroson átölelte, s arcát bő köntösének ráncai közé rejtve, sírni kezdett.

– No, no, no! Nincsen semmi baj! Mindenem lehet segíteni! – vigasztalta az apró termetű ferences barát, és megveregette a vállát. Tekintete az asztalba állított pengére siklott.– Ismerek egy kiváló kardkovácsot Budán, megjavítja a pengét, olyan lesz, mint az új!

László abbahagyta a sírást, és már csak szepegeve mondta: – Nem csak az a bajom!

– Mit szeretnél, mit kívánnál?

– Amadét akarom! – jelentette ki a herceg, és tenyerével letörölte arcáról a könnyek nyomait.

– Magam megyek érte bátyja házába! Addig, míg megjövünk, egyél valamit és pihenj! – tanácsolta Mátyás atya, és nekiindult, hogy teljesítse neveltje kívánságát. Barna kámzsája csak úgy csattogott a lába körül a nagy igyekezettől.

Lőrinc úr háza, amelyet feleségétől, Susanna aszszonytól örökölt, a plébániatemplom közelében állt,

utcai frontja emeletes, a belső, a telek mélységébe nyúló része földszintes volt. Itt helyezkedett el az ebédlőszoba, a konyha, a kamra, a szolgák szállása és az istálló. Valamikor pincét is ástak az udvar szögletében, de gyakran beleszaladt a víz, így a borokat is a kamarában tárolták, annak a legsötétebb és leghűvösebb zugában. Ez azonban nem a legmegfelelőbb hely az ilyen nemes itálnak, ezért aztán igen gyakran meg kellett kóstolni, hogy nehogy romlásnak induljon – ez volt Lőrinc úr álláspontja, és vendégeinek is lelkére kötötte, hogy naponta igyanak belőle. A fiúk azonban nemigen szerették a bort, napközben inkább vizet ittak, csak az esti étkezéshez hozattak fel maguknak belőle, de egy kancsó akkor is megállította őket. Levente és Vilmos a többi szolgálval együtt ugyan igyekezett fogyasztani a készletet, de nagybátyjuk hordói kimeríthetetlennek tűntek. Gyakran emlegették Karacsot, aki valószínűleg minden este csuklott emiatt, hogy ha ő velük lenne, akkor alaposan megapasztaná Lőrinc úr hordóit.

A vitézek a zárt udvaron törvetéssel szórakoztatták magukat. Leakasztották az istálló ajtaját, és a telek végébe állították. A koronázásra készülve az egész utcában újrafestették a házakat. Mihály gazda is így tett, s a legények felfedezték a maradék meszet az udvar sarkában, egy nagy cseréptálban, ezzel emberalakot festve az ajtószárnyra, s arra dobtak célba. Tíz-, tizenöt-, húsz- és harmincölnyi távolságból, megegyezve, hogy mikor melyik testrészt kell eltalálni. Olyan viháncolást csaptak, hogy lecsalták a fiatal urakat is, akiket

nem sokáig kellett biztatni, hogy maguk is versenybe szálljanak. Mindenki kipróbálta, még nagy ódzkodás után maga az öreg Mihály is, és bütykös, öreg kezével nem is ő volt a leggyengébb dobó.

– Hászén, valamikor én is vótam legény! – mondta pironkodva, amikor Amadé megdicsérte.

Egyedül Árnýék nézte némán, unottan a vetélkedést, s egy-egy félresikerült próbálkozás után félrehúzza a száját. Vilmos pedig elválaszthatatlan társát, Leventét bosszantotta:

– Ha így öntötted a garatba a búzát, nem sok lisztet örölt belőle apád, mert a nagyja mellé folyt!

– Ha a nyilazást próbálnánk, bizony én lennék a jobb! – felelte az.

– Nyíllal itt legfennebb ha a koronázótemplomban lődözhetnénk, mert majd olyan hosszú, mint a gönci rét a vár alatt! Voltam benne a minap, hát elfáradt a szemem, mire végigfutott rajta! Ekkora egyházat még sosem láttam! – replikázott Vilmos.

A háznagy fejét csóválva nézett rá. Már maga a gondolat is, hogy valaki fegyveres próba helyszínéül tekintsen a székesegyházra, minden fejevári lakos büszkeségére, elborzasztotta. – Léhaság, fertő – motyogta magában –, nem csoda, hogy idáig jutott ez a világ!

A volt kőfaragó érezte, hogy nem jól szólt, és hogy fordítson a dolgon, Árnýékhoz fordult. – Te nem szeretnéd kipróbálni? – Ő azonban megrázta a fejét. – Nekem ez csak játék lenne, nem akarlak szégyenbe hozni benneteket.